

Systém a koncepce odpovědnosti za škodu v novém občanském zákoníku

Petr Navrátil, 5. ročník PF UK

Josef Bejček ve svém článku *Ekonomicko-právní souvislosti odpovědnosti za škodu* vzpomíná cynické konstatování, že vznešená křesťanská zásada se v právu projevuje poněkud přizemně tak, že nikdo nemá jiného poškodit.¹ Dále pak Josef Bejček zdůrazňuje skutečnost, že jakmile jednou škoda vznikla, zpravidla nejde odstranit, tj. nejedná se o hru s nulovým součtem, při níž by škůdce vždy získal něco na úkor poškozeného, a jednalo by se tedy jenom o přesunutí tohoto zisku zpět k poškozenému, nýbrž jde o to, kdo škodu ponese takříkajíc ze svého.² Tato možná pro někoho banální zjištění jsou důležitým východiskem, které je třeba mít na zřeteli, budeme-li uvažovat o odpovědnosti jako o stěžejním právním institutu, který je nepochybně implicitně obsažen v samotném materiálním ohnisku Ústavy České republiky³, tj. bez uzardění jej můžeme považovat za podstatnou náležitost demokratického právního státu.

Výše řečeného si nepochybně byli dobře vědomi i autoři nového občanského zákoníku, který byl přijat Parlamentem České republiky a vyhlášen ve sbírce zákonů pod symbolickým číslem 89/2012 Sb. (dále jen „NOZ“). Hned na úvod je třeba poznamenat, že samotný nový občanský zákoník je monumentální dílo, které bylo vytvářeno po mnoho let a stojí za ním obrovská spousta práce předních odborníků (nejen) na soukromé právo. To samo o sobě je sice velice chvályhodné, avšak rozhodně by to nemělo vést k nekritickému přijímání výsledného textu. Zvláště vezmeme-li v potaz hlavními autory nového občanského zákoníku mnohokrát deklarovaný cíl – odstranění socialistické diskontinuity v občanském (potažmo soukromém) právu a navrácení vývoje soukromého práva v ČR zpět do patřičných (rozuměj západoevropských) mezí. Je totiž otázkou, nakolik se to autorům nové právní úpravy doopravdy podařilo a nakolik naopak zůstaly jejich vyjádření jenom neuskutečněnými sny a přáními, prázdnými floskulemi majícími s nastávající právní realitou jen velmi málo společného. Ve světle výše uvedeného proto je cílem tohoto po hříchu krátkého článku analyzovat dílčí výsek nové občanskoprávní kodifikace, a to sice odpovědnost za škodu, zejména z hlediska toho, do jaké míry se podařilo prosadit v rámci nového občanského

¹ BEJČEK, Josef. *Ekonomicko-právní souvislosti odpovědnosti za škodu*. TICHÝ, Luboš. *Soukromé vymáhání kartelového práva*. Praha: UK, 2009, s. 43.

² Tamtéž, s. 45.

³ Čl. 9 odst. 2 Ústavy ČR.

zákoníku jasnou a čitelnou koncepcí. Samotný článek je členěn do čtyř částí. V části první je krátce pojednáno o historické právní úpravě odpovědnosti za škodu platné v období Československé republiky, v části druhé je pojednáno o základních teoretických proudech týkajících se pojmání právní odpovědnosti tak, jak byly zformulovány v druhé polovině dvacátého století. O recentní právní úpravě odpovědnosti za škodu platné a účinné na území České republiky je pojednáno v části třetí a konečně v části čtvrté je pojednáno o úpravě odpovědnosti za škodu tak, jak byla schválena Parlamentem České republiky v rámci nového platného (ale doposud nikoliv účinného) občanského zákoníku.

Meziválečná právní úprava odpovědnosti za škodu

Přední představitel meziválečné československé civilistiky, normativista a děkan Právnické fakulty Masarykovy univerzity Jaromír Sedláček kdysi vyjádřil myšlenku, která si zasluhuje uvést v plném znění: „*V literatuře se začasťe vyskytuje mínění, jako by důvodem povinnosti nahraditi škodu byl delikt, tedy čin zavržitelný a zavržený. Názor tento není správný, neboť čin sám stává se zavržitelným teprve tehdy, když ho hodnotíme podle nějaké normy. Máme v sobě mravní přesvědčení a podle něho buď schvalujeme, nebo zavrhuje lidské činy. Toto mravní přesvědčení hodnotí i naše vlastní činy, takže nastává jakési zdvojení naší osobnosti.*“⁴ Jinak řečeno filosofické kategorie dobra a zla se pro nauku právní nehodí, neboť ta zná jenom jedno jediné hledisko – dobré je totiž v právu jenom to, co odpovídá normě, zlé pak to, co normě odporuje. Tedy právní norma je v tomto pojetí toliko hodnotícím úsudkem, který se vyčerpává konfrontací této normy se skutečností. Jinak se lze na tuto otázku ovšem dívat, pojmem-li normu jako uloženou povinnost, bez toho aniž bychom se zamýšleli nad filosofickým kontextem celé problematiky. V tomto případě pak již nepůjde o dobro a zlo, nýbrž o otázku, zdali by mělo být zlo odčiněno, tj. zdali by mělo být zahlazeno dobrem.⁵ Odpověď na tuto otázku dával v období mezi světovými válkami všeobecný občanský zákoník vyhlášený patentem z 1. června 1811, čís. 946 sb. z. s., nabývající účinnosti k 1. lednu 1812, který byl na základě zákona zde dne 28. října 1918, č. 11 Sb. z. a n. recipován do československého právního řádu, a to sice pod názvem československý obecný zákoník občanský (dále jen „OZO“).⁶ Dlužno poznamenat, že situace na Slovensku a

⁴ SEDLÁČEK, Jaromír. *Obligační právo III*. Brno: Právník, 1947, s. 20.

⁵ Tamtéž, s. 21 an.

⁶ ROUČEK, František. SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému*. Praha: V. Linhart, 1935, s. 5 an.

v Podkarpatské Rusi byla poněkud odlišná od situace v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.⁷ V obecné rovině je však možno konstatovat, že zákonným základem odpovědnosti za škodu byly v té době zejména §1293, §1294 a §1295 OZO. Co je třeba obecně chápat pod pojmem škoda, bylo zakotveno v §1293 OZO, § 1294 rozváděl předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu a konečně §1295 stanovoval právo každého domoci se náhrady škody, která mu byla způsobena buďto porušením právního předpisu anebo smlouvy. OZO tedy rozlišoval mezi povinnostmi uhradit škodu vyplývající buď ze smlouvy, nebo z jiné právní skutečnosti.⁸ Systematicky byla tato problematika zařazena v Dílu druhém: O právu k věcem, v hlavě třicáté: O právu na náhradu škody a zadostiučinění. Koncepčně přitom vycházela tato úprava, a právní institut odpovědnosti za škodu v souladu s tím konstruovala, z koncepce sankční, tj. odpovědnost byla vázána na sankci právní normy, resp. na její realizaci.⁹

Základní koncepce odpovědnosti za škodu – aktivní odpovědnost a sankční koncepce

Když v roce 1956 publikoval Viktor Knapp svoji přelomovou práci *Co je to vlastně občanskoprávní odpovědnost*, s největší pravděpodobností netušil, že jeho názory odstartují rozsáhlou teoretickou diskuzi. Tato diskuze přitom v právní teorii probíhala celou druhou polovinu dvacátého století, přičemž v zásadě došlo k vytvoření dvou základních koncepcí odpovědnosti za škodu – tzv. koncepce aktivní odpovědnosti a koncepce sankční.¹⁰ Mezi nejvýznamnější právní teoretiky a zároveň zastánce aktivní odpovědnosti patřil bezesporu již zmiňovaný Viktor Knapp¹¹, přičemž ústřední myšlenkou této koncepce je hrozba sankcí. Podle této teorie totiž odpovědnost vzniká společně s primární povinností a prochází dvěma fázemi. Pro první fázi je charakteristické, že právní odpovědnost je latentní a působí preventivně. K druhé fázi potom dochází v případě, že je primární povinnost porušena, kdy se

⁷ Tuto odlišnost není možné z důvodu rozsahu práce reflektovat a navíc, alespoň po mém soudu, by to nebylo ani účelné.

⁸ V podrobnostech: ROUČEK, František. SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému*. s. 660 an.

⁹ Pravdou ovšem je, že přesné vymezení vztahu mezi odpovědností a sankcí se může velmi lišit, a to od naprostého ztotožnění sankce a odpovědnosti, přes vymezení odpovědnosti jako realizace sankce až po povinnost tuto realizaci strpět. V podrobnostech: HANDLAR, J. Právní odpovědnost: netradiční zamyšlení nad tradičním pojmem. *Právník*. 2004, č. 11, s. 1041-1065.

¹⁰ V podrobnostech: GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 160 an.

¹¹ V podrobnostech: KNAPP, Viktor. *Některé úvahy o odpovědnosti v právu občanském*. Praha, 1956.

doposud latentní právní odpovědnost aktivuje.¹² Sankční koncepce naopak váže odpovědnost na sankci právní normy a její vznik spojuje až s porušením primární povinnosti, přičemž ale samotný vztah sankce a odpovědnosti je i zastánci této koncepce chápán a vykládán různě.¹³ Mezi přední právní teoretiky uznávající sankční koncepci právní odpovědnosti můžeme počítat např. Martu Knappovou¹⁴, Jiřího Boguszaka, Jiřího Švestku nebo Josefa Bejčka.¹⁵

Kromě výše uvedených dvou základních koncepcí ale existují i koncepce alternativní, jako např. německá koncepce *Schuld und Haftung*. Podstatou této koncepce je, že primární právní vztah je doplněn o prvek další, o odpovědnost – na jedné straně tedy existuje povinnost dluh splnit (*Schuld*) a na straně druhé odpovědnost za toto splnění (*Haftung*).¹⁶

Není bez zajímavosti, že soudobý odborný diskurs dospěl prostřednictvím některých právních teoretiků k naprosté rezignaci po snaze dobrat se jasné teoretické koncepce a přesnému vymezení tohoto právního institutu a navrhuje, aby bylo s pojmem odpovědnosti zacházeno jako s obecným termínem.¹⁷ V této věci by si ale dovolil autor tohoto článku souhlasit s názorem Pavla Pražáka, který v této věci pléduje za to, aby právní věda nerezignovala na snahu o přesné vymezení právní odpovědnosti, obzvláště pak v období rekodifikace soukromého práva.¹⁸

Recentní právní úprava odpovědnosti za škodu

V současnosti je právní institut odpovědnosti za škodu upraven v zákoně č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZ“), a to v §§420-450, přičemž této problematice se dotýkají i ustanovení §415 an., které zakotvují preventivní povinnost při předcházení škodám. Právní úprava odpovědnosti za škodu je však upravena i v

¹² KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 200 an.

¹³ BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří. GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Praha: ASPI, 2004, s. 189 an.

¹⁴ Viz KNAPPOVÁ, Marta. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. Praha: ČSAV, 1968.

¹⁵ Dlužno však poznamenat, že Bejčkovu pojetí je dosti specifické, neboť Bejček sice považuje odpovědnost za následek protiprávního jednání, odmítá ji však ztotožnit s právní sankcí. Podle něj je totiž odpovědnost sekundárním právním vztahem, tedy právním vztahem vznikajícím jako důsledek protiprávního jednání. V podrobnostech: BEJČEK, Josef. Obecně teoretické otázky hospodářsko-právní odpovědnosti. *Právník*. 1983, č. 6, s. 571 an.

¹⁶ MEDICUS, Dieter. *Schuldrecht: Allgemeiner Teil*. München: C. H. BECK, 1998, s. 19 an.

¹⁷ Např.: HANDLAR, J. Právní odpovědnost: netradiční zamyšlení nad tradičním pojmem. *Op. cit.*, s. 1041 an.

¹⁸ PRAŽÁK, Pavel. Má institut právní odpovědnosti v návrhu nového občanského zákoníku jasnou koncepci? *Právní rozhledy*. 2012, č. 3., s. 102.

zákoně č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ObchZ“), v §373 an., přičemž platí, že odpovědnost za škodu se řídí obchodním zákoníkem v případě, že škoda byla způsobena porušením povinnosti z obchodního závazkového vztahu.¹⁹ V §757 se pak dále stanoví, že se obchodněprávní úprava odpovědnosti za škodu, tak jak je upravena v §373 an. ObchZ, použije obdobným způsobem, byla-li škoda způsobena porušením povinností vyplývajících z obchodního zákoníku. Hlavní rozdíl mezi oběma úpravami přitom spočívá zejména v tom, že na rozdíl od úpravy v občanském zákoníku se ke vzniku obecné odpovědnosti za škodu dle obchodního zákoníku nevyžaduje zavinění, tj. odpovědnost za škodu je v obchodním zákoníku pojímána jako odpovědnost objektivní.²⁰

Ptáme-li se po nějaké koncepci, je třeba zdůraznit, že současná soukromoprávní úprava odpovědnosti za škodu rozhodně není prodchnuta koncepcí jednotnou natožpak jedinou. Jako dobrý příklad může posloužit např. §174 odst. 1 OZ, který stanovuje: *„Jestliže věřitel (podzástavce) předá movitou věc, kterou má u sebe, podzástavnímu věřiteli, nezbavuje se tím odpovědnosti za plnění povinností jejímu zástavci.“* V tomto případě je použito pojmu odpovědnosti ve smyslu primární povinnosti.²¹ Naopak v §20i odst. 1 OZ je uzákoněno: *„Sdružení je právnickou osobou, jež odpovídá svým majetkem za nesplnění svých povinností.“* Prostým jazykovým výkladem dojdeme k závěru, že zde bylo naopak použito pojmu odpovědnosti ve vztahu k porušení právní povinnosti.²²

Tedy z výše uvedeného jednoznačně vyplývá, že zákonodárce nakládá (a nakládal) s pojmem odpovědnosti ve vztahu k současné platné a účinné právní úpravě institutu právní odpovědnosti v zásadě dle své libovůle, bez toho aniž by toto jeho počínání bylo vedeno vědomím jednotné koncepce.

Právní úprava odpovědnosti za škodu v novém občanském zákoníku

Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku vyjadřující se ke koncepčním změnám v chápání právního institutu odpovědnosti za škodu praví: *„Osnova se přiklání k pojetí odpovědnosti v duchu tradic antické a křesťanské civilizace, podle nichž člověk odpovídá za své jednání v plném rozsahu, a odpovídá tedy především za to, že se chová*

¹⁹ A to včetně porušení povinností z tzv. fakultativních obchodů dle §262 ObchZ.

²⁰ BEJČEK, Josef. ELIÁŠ, Karel. RABAN, Přemysl. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 106.

²¹ Obdobně např. v §161a odst. 4 ObchZ.

²² Obdobně např. i v §§559 a 106 odst. 1 ObchZ.

řádně, po právu a za splnění povinností“. Jakkoliv není autorovi tohoto krátkého článku jasné, co přesně představuje pro autory nového občanského zákoníku onen *duch tradic antické a křesťanské civilizace*, což je ovšem nepochybně ale způsobeno jeho nedostatečnou představivostí a erudicí, asi nebude přespříliš kacířské konstatování, že tato důvodová zpráva nikterak nevybočuje z tradic důvodových zpráv k zákonům vznikajícím v České republice. Tj. ve skutečnosti tato důvodová zpráva nic neodůvodňuje, přičemž častokrát pouze opisuje jinými slovy předložený zákonný text. Zůstává proto otázkou, jaké právní pojetí institutu právní odpovědnosti mají vlastně autoři návrhu nového občanského zákoníku na mysli. Pokusme se proto nyní na základě rozboru vybraných ustanovení NOZ tuto otázku zodpovědět.

(Ne)konceptnost nového občanského zákoníku

Co se týče otázky doktrinálního chápání institutu právní odpovědnosti, důvodová zpráva v tomto deklaruje výrazný odklon od, v soukromém právu doposud převládající, sankční koncepce. Slovy důvodové zprávy: *„Osnova opouští pojetí odpovědnosti jako hrozby sankcí. Tato konstrukce opanovala od 70. let minulého století českou právní doktrínu po dlouhých diskusích v 50. a 60. letech a spojuje nástup odpovědnosti s porušením právní povinnosti [...] Vzhledem k tomu se v návrhu slovo ‚odpovědnost‘ používá jen velmi zřídka, protože zákonný text vystačí ve většině případů s termínem povinnost. Odstraňuje se tak nedůslednost současných formulací platného občanského zákoníku, který termín ‚odpovědnost‘ používá v různých významech a často i zbytečně.“* Tedy důvodová zpráva očividně deklaruje koncepční změnu v otázce pojmání institutu právní odpovědnosti, avšak není z ní zcela patrné, v čem přesně by tato změna měla spočívat. Pavel Pražák k tomuto poznamenává, že v zásadě si lze představit čtyři varianty, které by mohly být do výsledného zákonného textu promítnuty – koncepce aktivní odpovědnosti, přijetí německé doktríny *„Schuld und Haftung“*, ztotožnění odpovědnosti s primární povinností a definování odpovědnosti jako způsobilosti k právním úkonům, resp. deliktní způsobilosti.²³

Podívejme se tedy proto nyní, jakým způsobem je s pojmem odpovědnost v novém občanském zákoníku zacházeno. Jako dobrý příklad nám v tomto mohou posloužit ustanovení §2161 odst. 1 NOZ, kde je *inter alia* stanoveno: *„Prodávající odpovídá kupujícímu, že věc při převzetí nemá vady. Zejména prodávající odpovídá kupujícímu, že v době, kdy kupující věc*

²³ PRAŽÁK, Pavel. Má institut právní odpovědnosti v návrhu nového občanského zákoníku jasnou koncepci? *Právní rozhledy*. Op. cit., s. 104.

převzal, a) má věc vlastnosti, které si strany ujednaly, a chybí-li ujednání, takové vlastnosti, které prodávající nebo výrobce popsal nebo které kupující očekával s ohledem na povahu zboží a na základě reklamy jimi prováděné.“ Prostým jazykovým a systematickým výkladem dotčeného ustanovení lze dospět k závěru, že zákonodárce v tomto případě zamýšlel uložit povinnost prodávajícímu ohledně jakosti věci, a nikoliv ohledně následků porušení této či jiné právní povinnosti, neboť ty jsou v případě vadného plnění zakotveny v §2169 NOZ. V tomto případě tedy použil zákonodárce termínu odpovědnost ve smyslu primární odpovědnosti. Naproti tomu dosti odlišný pohled na to, co bychom si měli představit pod pojmem odpovědnost, nabízí např. § 1935 NOZ., v němž je stanoveno: „*Plní-li dlužník pomocí jiné osoby, odpovídá tak, jako by plnil sám.*“ Jaký je tedy význam pojmu odpovídá tak, jak byl použit v tomto ustanovení? Důvodová zpráva k předmětnému ustanovení toliko lakonicky poznamenává, že se jedná „*o klasické pravidlo obligačního práva*“, přičemž toto tvrzení je doplněno o lehce přeformulované znění samotného ustanovení: „*Použije-li dlužník k plnění jinou osobu, neodpovídá věřiteli tato třetí osoba, nýbrž dlužník. Je pak jeho věcí, jak se potom vypořádá s tím, koho plnění použil.*“ V případě, že bychom použili pojem odpovědnost ve stejném smyslu, jako ho bylo použito v §2169, došli bychom ke zjevně neudržitelnému závěru, že plní-li dlužník pomocí jiné osoby, má povinnost plnit sám. Daleko rozumnější by se naopak jevilo, kdybychom termín „odpovídá“ vykládali ve smyslu sankčním. V takovém případě by pak platilo, že za porušení povinnosti je odpovědný sám dlužník, a nikoli osoba, pomocí níž dlužník plní. Ke stejným závěrům dochází ve svém článku i Pavel Pražák, přičemž se zabývá i celou řadou dalších ustanovení NOZ.²⁴ Autor tohoto článku má však za to, že nemá smysl na tomto místě opakovat jeho argumenty a unavovat tak laskavé čtenáře. Hlavnímu účelu bylo učiněno za dost, a to sice ve světle výše uvedeného se vyjevuje více nežli jasně skutečnost, že i přes deklarovanou koncepčnost je právě koncepce to, co novém občanskému zákoníku chybí nejvíce, přičemž ovšem se nejedná toliko o nějakou teoretickou libůstku, nýbrž o zcela praktickou věc, která bude ovlivňovat významným způsobem výklad ustanovení NOZ a tím i praktický život jednoho každého obyvatele České republiky. Jen pro úplnost je pak třeba podtrhnout a odsouhlasit názor Filipa Melzera, že zákonodárce by si měl vybrat tu koncepci, kterou považuje za nejvhodnější a té se pak striktně držet.²⁵ Minimálně

²⁴ PRAŽÁK, Pavel. Má institut právní odpovědnosti v návrhu nového občanského zákoníku jasnou koncepci? *Právní rozhledy*. Op. cit., s. 103 an.

²⁵ MELZER, Filip. Corpus delicti aneb obrana úpravy deliktního práva v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 3, s. 24.

v tomto bodě však nový občanský zákoník zcela selhává a hovořit o tom, že je tak dlouho chystaná kodifikace prodchnuta duchem jasné koncepčnosti, není zrovna na místě.

Smluvní versus zákonná odpovědnost

Samotná úprava institutu právní odpovědnosti se v návrhu schváleném Parlamentem ČR nalézá v §§2894 an., a to u hlavy III. – závazky z deliktů. Důvodová zpráva přitom deklaruje, že celá nová úprava právní odpovědnosti je poznamenána myšlenkou rozdělení civilního deliktu na odpovědnost kontraktní a deliktní, čímž má dojít k diskontinuitě se zákoníkem současným a opětovnému navázání na základy vybudované v roce 1811 v rámci *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie*. Ačkoliv jediný nositel Nobelovy ceny z řad právních historiků (potažmo historiků vůbec) a autor vynikající knihy *Römische Geschichte* Theodor Mommsen napsal kdysi ve svém příhodně pojmenovaném článku *An die Deutschen in Österreich* otištěném 31. října 1897 v N. F. Presse: „Rozum lebka Čechů nepřijme, avšak ranám holí i ona porozumí,“ s příchodem nového milénia se zdá, že lebka Čechů rozum přeci jen přijala. Dokladem toho budiž i (znovu)vytváření duality v rámci právní odpovědnosti za škodu, neboť takováto snaha odpovídá většině evropských úprav, stejně tak jako i principům evropského odpovědnostního práva a společného referenčního rámce.²⁶

Jakkoliv je však deklarovaná připravenost rozlišovat obě varianty protiprávního chování (tj. kontraktní a zákonná odpovědnost) chvályhodná, měla by být především promítnuta do samotné úpravy smluvního práva. Návrh nového občanského zákoníku však toliko §2913 vymezuje protiprávní jednání (tj. porušení povinnosti ze smlouvy) a librační důvod. Logika této úpravy spočívá v tom, že smluvní závazkový vztah představuje užší vztah mezi dotčenými osobami, což ospravedlňuje požadavek vyšší intenzity následků porušení povinností. Irena Pelikánová v této souvislosti kritizovala ve svém článku *Odpovědnost za škodu – trendy a otázky, malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku* nepřiznání práva na náhradu škody způsobené porušením smlouvy také třetí osobě.²⁷ Zde je třeba však uvést, že v mezidobí došlo k přeformulování dotčeného ustanovení §2913 odst. 1 NOZ, které nyní zní: „*Poruší-li strana povinnost ze smlouvy, nahradí škodu z toho vzniklou druhé straně nebo i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit.*“ Z toho je

²⁶ PELIKÁNOVÁ, Irena. Odpovědnost za škodu – trendy a otázky, malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 3, s. 15 an.

²⁷ PELIKÁNOVÁ, Irena. Odpovědnost za škodu – trendy a otázky, malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku. Op. cit. s. 17.

patrné, že autoři NOZ vnímali kritiku z řad odborníků, avšak zjevně nedostatečně, neboť i přesto je řešení přijaté v NOZ přinejmenším polovičaté, zejména ve vztahu k podrobnější úpravě rozsahu náhrady v případě porušení smlouvy.²⁸

Jen pro úplnost je pak třeba doplnit, že nový občanský zákoník také přináší možnost dohodnout se na vyloučení či omezení povinnosti k náhradě újmy, přičemž se rozhodně nejedná o novum v českém právním řádu, neboť s podobnou úpravou přišla již velká novela obchodního zákoníku účinná k 1. 1. 2012.²⁹

Jakkoliv mohly předcházející řádky vyznít poněkud kriticky, na druhou stranu je třeba zdůraznit skutečnost, že přijatá kodifikace v zásadě vyslyšela hlasy odborníků,³⁰ a překonává neblahé znaky „jistých autonomních tendencí“³¹ jednotlivých odvětví (rozuměj občanského a obchodního práva), když v rámci doposud platné a účinné právní úpravy existují vlastní úpravy odpovědnosti za škodu jak v občanském tak obchodním zákoníku, což s sebou přináší značné praktické problémy při absenci reálné potřeby takového rozštěpení.

Závěr

Právní odpovědnost patří mezi ty právní instituty, které dodnes zaměstnávají mysl těch nejlepších teoretiků, přičemž i přes veškeré vynaložené úsilí nelze hovořit o tom, že by se odborný diskurs přiklonil jednoznačně na stranu té či oné definice. Nezaopatřenému pozorovateli by se skoro až mohlo zdát, že se jedná o sisyfovskou práci, avšak jak bylo demonstrováno výše, tak tomu rozhodně není.³²

²⁸ K některým variantám možné úpravy smluvní odpovědnosti: Tamtéž, s. 16 an.

²⁹ V podrobnostech: ČECH, Petr. Hlavní změny v obchodním zákoníku po 1. lednu 2012. *Právní rádce*. 2012, č. 1.

³⁰ Za všechny uvedme např. BEJČEK, Josef. Nad interpretačními úskalími odpovědnosti za škodu v obchodních vztazích. *Právní rozhledy*. 2000, č. 9, s. 377, kde se *inter alia* praví: „[...] nezdravá interpretační nejistota, způsobená roztržičností právní úpravy odpovědnosti za škodu do občanského a obchodního zákoníku. Tato oddělenost právní úpravy nemá přitom důvody věcné, ale jen historické a je žádoucí ji překonat koncepčně ucelenou soukromoprávní úpravou závazkových vztahů.“

³¹ ŠILHÁN, Josef. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 3.

³² Vymyslet přesnou definici některých právních pojmů je skutečně namnoze obtížné. Většinou, a stejně tak je tomu i v případě právního institutu odpovědnosti, si musíme vystačit pouze s vymezení základních znaků daného jevu. Taktéž je možné zabývat se i otázkou podstaty samotného procesu onoho vymezení či definování. Na celou snahu o definici odpovědnosti je proto možné nahlížet nikoliv jako na proces analytické deskripce, nýbrž jako na

V kontextu předcházejícího se nám pak snaha autorů nového občanského zákoníku po zachování koncepční čistoty jeví jako obzvláště ocenění hodná. Na druhou stranu ovšem působí poněkud komicky, když ti samí autoři jednou plédují pro koncepční čistotu, aby podruhé vyhlašovali embargo na používání pojmu odpovědnost (nebo minimálně nechť používat toto slovo deklarují), jako kdyby to snad bylo jméno Ďáblovo.

V obecné rovině se lze dozajista ztotožnit s názorem Ireny Pelikánové, že institut právní odpovědnosti se prolíná do všech právních odvětví, což je třeba vzít v potaz při úsilí o vytvoření nového kodexu. Soukromoprávní odpovědnost je totiž toliko součástí širší problematiky odpovědnosti. V této souvislosti je třeba uvést, a navázat tak na předcházející myšlenku, že přespřílišné terminologické odklánění je spíše na škodu. Slovy Ireny Pelikánové: „*Je politováníhodné, jestliže návrh občanského zákoníku odmítá samotný pojem odpovědnosti v souvislosti s úpravou odpovědnostních závazků.*“³³

Nový občanský zákoník, však neselhává jenom v oblasti terminologické, ale i v oblasti tolikráté vzývané koncepčnosti.³⁴ Z jednotlivých ustanovení nového občanského zákoníku se totiž dá jednoznačně vyčíst, že ani sami autoři při jeho psaní si nebyli jisti, kterou koncepci právní odpovědnosti vlastně zvolit. Bude tak velkým úkolem soudů, doktríny a odborné veřejnosti vůbec, aby za pomoci tvůrčího interpretačního úsilí tuto nekonceptnost překonali.

Veskrze pozitivně je naopak třeba hodnotit (znovu)zavedení duality právní odpovědnosti do soukromého práva, byť i zde existuje relativně rozsáhlý prostor pro další novotvorbu, zejména v oblasti rozsahu náhrady škody v případě porušení smlouvy.

proces syntetické konstrukce abstraktního objektu. V podrobnostech: BEJČEK, Josef. Odpovědnost právníků za obsah právní odpovědnosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 1998, č. 3, s. 373.

³³ PELIKÁNOVÁ, Irena. Odpovědnost za škodu – trendy a otázky, malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku. Op. cit, s. 15.

³⁴ I když dlužno poznamenat, že koncepčnost a terminologická přesnost jsou toliko dvě strany téže mince.

Seznam použité literatury

- BEJČEK, Josef. Ekonomicko-právní souvislosti odpovědnosti za škodu. TICHÝ, Luboš. *Soukromé vymáhání kartelového práva*. Praha: UK, 2009.
- BEJČEK, Josef. Obecně teoretické otázky hospodářsko-právní odpovědnosti. *Právník*. 1983, č. 6.
- BEJČEK, Josef. ELIÁŠ, Karel. RABAN, Přemysl. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. Praha: C. H. Beck, 2010.
- BEJČEK, Josef. Nad interpretačními úskalími odpovědnosti za škodu v obchodních vztazích. *Právní rozhledy*. 2000, č. 9.
- BEJČEK, Josef. Odpovědnost právníků za obsah právní odpovědnosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 1998, č. 3.
- BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří. GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Praha: ASPI, 2004.
- ČECH, Petr. Hlavní změny v obchodním zákoníku po 1. lednu 2012. *Právní rádce*. 2012, č. 1.
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009.
- HANDLAR, J. Právní odpovědnost: netradiční zamyšlení nad tradičním pojmem. *Právník*. 2004, č. 11, s. 1041-1065.
- KNAPP, Viktor. *Některé úvahy o odpovědnosti v právu občanském*. Praha, 1956.
- KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995.
- KNAPPOVÁ, Marta. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. Praha: ČSAV, 1968.
- MEDICUS, Dieter. *Schuldrecht: Allgemeiner Teil*. München: C. H. BECK, 1998.
- MELZER, Filip. Corpus delicti aneb obrana úpravy deliktního práva v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 3.
- PELIKÁNOVÁ, Irena. Odpovědnost za škodu – trendy a otázky, malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 3.
- PRAŽÁK, Pavel. Má institut právní odpovědnosti v návrhu nového občanského zákoníku jasnou koncepci? *Právní rozhledy*. 2012, č. 3.

ROUČEK, František. SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému*. Praha: V. Linhart, 1935.

SEDLÁČEK, Jaromír. *Obligační právo III*. Brno: Právník, 1947.

ŠILHÁN, Josef. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*. Praha: C. H. Beck, 2011.